

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOVLARNING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA MOLYAVIY INKLYUZIVLIKKA TA'SIRI

Nuraliyev Nurbek

Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi
Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
ORCID: 0009-0006-5821-2622
nuraliyev.nurbek@list.ru

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda raqamli to'lovlar tizimining rivojlanish dinamikasi, uning iqtisodiyotga va moliyaviy inklyuzivlikka ta'siri o'rganiladi. Mahalliy to'lov tizimlari (Uzcard, Humo, Payme, Click va boshqalar) faoliyatini tahlil qilib, raqamli to'lovlar hajmining yillik o'sish ko'rsatkichlari, naqd pulsiz hisob-kitoblarning ulushi va davlat tomonidan amalga oshirilayotgan 'Raqamli O'zbekiston-2030' strategiyasi doirasidagi islohotlar yoritiladi. Tadqiqot mamlakatda raqamli to'lov infratuzilmasini yanada takomillashtirish va moliyaviy xizmatlarni aholining barcha qatlamlariga yetkazish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: raqamli to'lovlar, moliyaviy inklyuzivlik, Uzcard, Humo, fintech, naqd pulsiz iqtisodiyot, raqamli iqtisodiyot, to'lov tizimlari.

ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ ЦИФРОВЫХ ПЛАТЕЖЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВУЮ ИНКЛЮЗИВНОСТЬ

Нуралиев Нурбек

Ташкентский университет информационных
технологий имени Мухаммада ал-Хоразмий

Аннотация. В статье исследуется динамика развития системы цифровых платежей в Узбекистане и её влияние на экономику и финансовую инклюзивность. Анализируя деятельность локальных платёжных систем (Uzcard, Humo, Payme, Click и других), статья освещает годовые показатели роста объёма цифровых платежей, долю безналичных расчётов, а также реформы, проводимые в рамках государственной стратегии «Цифровой Узбекистан-2030». Исследование завершается научно обоснованными предложениями и рекомендациями по дальнейшему совершенствованию инфраструктуры цифровых платежей.

Ключевые слова: цифровые платежи, финансовая инклюзивность, Uzcard, Humo, финтех, безналичная экономика, цифровая экономика, платёжные системы.

DEVELOPMENT DYNAMICS OF DIGITAL PAYMENTS IN UZBEKISTAN AND THEIR IMPACT ON FINANCIAL INCLUSION

Nuraliev Nurbek

Tashkent University of Information Technologies
named after Muhammad Al-Khwarizmi

Abstract. This article examines the development dynamics of the digital payment system in Uzbekistan and its impact on the economy and financial inclusion. By analyzing the activities of local payment systems (Uzcard, Humo, Payme, Click, and others), the article highlights annual growth indicators of digital payment volumes, the share of non-cash settlements, and reforms implemented under the national "Digital Uzbekistan-2030" strategy. The study concludes with scientifically grounded proposals and recommendations for further improvement of digital payment infrastructure and expanding financial services to all segments of the population.

Keywords: digital payments, financial inclusion, Uzcard, Humo, fintech, cashless economy, digital economy, payment systems.

Kirish.

Zamonaviy iqtisodiyotda raqamlashtirish jarayoni moliyaviy xizmatlar sohasida tub o'zgarishlarga zamin yaratmoqda. To'lov tizimlari evolyutsiyasi naqd puldan plastik kartalarga, so'ngra to'liq raqamli to'lov platformalariga o'tishni qamrab olmoqda. O'zbekiston ham ushbu global tendentsiyadan chetda qolmay, 2017-yildan boshlab raqamli to'lovlar tizimini jadal rivojlantirib kelmoqda. Davlat tomonidan ishlab chiqilgan 'Raqamli O'zbekiston-2030' strategiyasi doirasida mamlakat raqamli to'lov infratuzilmasini modernizatsiya qilish, moliyaviy xizmatlarni keng ommaga yetkazish va naqd pulsiz iqtisodiyotni shakllantirish kabi ustuvor vazifalarni amalga oshirmoqda.

Mamlakatda Uzcard va Humo milliy to'lov tizimlari, shuningdek Payme, Click, Oson, Uzum kabi to'lov tashkilotlarining faoliyati kengayib borishi bilan raqamli to'lovlar hajmi yil sayin sezilarli o'smoqda. O'zbekiston Markaziy bankining ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda kartadan kartaga (P2P) o'tkazmalar hajmi 224,3 trillion so'mni (taxminan 18 milliard dollar) tashkil etib, 2022-yilga nisbatan 56 foizga oshgan. Bu ko'rsatkich mamlakatda raqamli to'lovlarga bo'lgan talabning keskin o'sayotganidan dalolat beradi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, O'zbekiston aholisining katta qismi hali ham an'anaviy naqd pul hisob-kitoblaridan foydalanib kelmoqda. Raqamli to'lovlarning geografik qamrovi, texnologik savodxonlik darajasi, qonunchilik muhiti va infratuzilma holatidagi farqlar mavjud muammolarni tizimli o'rganishni taqozo etadi. Ushbu maqolada O'zbekistonda raqamli to'lovlarning rivojlanish dinamikasi tahlil qilinadi, asosiy omillar va to'siqlar aniqlanadi hamda sohani takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Adabiyotlar sharhi.

Raqamli to'lovlar va moliyaviy inklyuzivlik mavzusi xalqaro miqyosda ko'plab olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan. Demircuc-Kunt va Klapper (2013) moliyaviy inklyuzivlikni iqtisodiy o'sishning muhim omili sifatida ta'riflagan holda, raqamli to'lov xizmatlariga kirish imkoniyatining aholining turmush darajasiga ijobiy ta'siri haqida asosli xulosalar chiqarganlar. Ularning tadqiqotlari ko'rsatishicha, moliyaviy xizmatlardan foydalana olmaslik nafaqat shaxsiy daromadga, balki umumiy iqtisodiy o'sishga ham salbiy ta'sir etadi.

Dahlberg, Mallat, Ondrus va Zmijewska (2008) mobil to'lovlar sohasidagi tadqiqotlar keng ko'lamini tahlil qilib, texnologik qabul qilish modellarining (TAM) raqamli to'lovlar kontekstida qanday ishlashini ko'rsatganlar. Ular foydalanish qulayligi va foydalilik idrokining raqamli to'lov platformalarini qabul qilishda hal qiluvchi rol o'ynashini ta'kidlaganlar.

Mas va Radcliffe (2011) rivojlanayotgan mamlakatlar, jumladan Kenja va Tanzaniya tajribasini tahlil qilib, mobil to'lov tizimlari qanday qilib moliyaviy xizmatlardan mahrum bo'lgan aholini qamrab olishda inqilobiy o'zgarishlarga olib kelganini ko'rsatganlar. Ularning M-Pesa tajribasiga oid tadqiqotlari O'zbekiston uchun ham dasturiy ahamiyat kasb etadi.

Ozili (2018) Afrikaning rivojlanayotgan iqtisodiyotlarida raqamli moliyaviy xizmatlarning moliyaviy inklyuzivlikka ta'sirini o'rganib, raqamli to'lovlarning nafaqat tranzaksiya xarajatlarini kamaytirishini, balki iqtisodiy faollikni rag'batlantirishini ham isbotlagan. Bu xulosalar O'zbekiston kontekstida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Worldline va KPMG (2024) tomonidan O'zbekistondagi B2C to'lovlar, POS-moliyalashtirish va BNPL ('hozir ol, keyinroq to'la') sohasida o'tkazilgan tadqiqot mahalliy fintech bozorining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlab bergan. Mazkur hisobot O'zbekiston raqamli to'lov ekotizimida mahalliy platformalar (Payme, Click, Uzum) yetakchi o'rin egallayotganini tasdiqlagan.

Jack va Suri (2011) M-Pesa misolida mobil pul o'tkazmalarining makroiqtisodiy samaradorligini o'rganib, ushbu tizimning foydalanuvchilarni moliyaviy shokdan himoya qilish va iste'molni barqarorlashtirish imkoniyatini ta'kidlagan. Ushbu tadqiqot metodologiyasi O'zbekiston raqamli to'lovlari ta'sirini baholashda qo'llanishi mumkin.

Iqtisodchi Boboev S. (2023) O'zbekiston to'lov bozorini chuqur tahlil qilib, 2017-yildan 2023-yilgacha raqamli to'lov xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 5,4 milliondan 12 millionga yetganini qayd etgan. Muallif mahalliy to'lov tashkilotlarining tez rivojlanayotganini va bank bo'lmagan xizmatlar talabining ortib borayotganini ko'rsatgan.

Ilmiy adabiyotlarning umumiy tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli to'lovlarning rivojlanishi ko'p omilli jarayon bo'lib, texnologik, institutsional, iqtisodiy va ijtimoiy-madaniy determinantlarning birgalikdagi ta'sirida shakllanadi. O'zbekistondagi mavjud tadqiqotlar asosan individual platformalarni yoki yakka ko'rsatkichlarni o'rgangan bo'lsa, ushbu maqola mamlakatdagi raqamli to'lovlarning rivojlanish dinamikasini yaxlit tizimli tahlil qilishga urinishdir.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqotni amalga oshirishda quyidagi metodlardan foydalanildi: O'zbekiston Markaziy bankining rasmiy statistik ma'lumotlarini tahlil qilish; O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, shuningdek, moliyaviy xizmatlarni tartibga soluvchi qonunchilik hujjatlarini o'rganish; vaqt qatorlari tahlili asosida raqamli to'lovlar hajmi va o'sish sur'atlarini dinamik baholash; xalqaro tajribalar bilan qiyosiy tahlil o'tkazish; mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy maqolalari va hisobotlaridan foydalanish. Tadqiqotda O'zbekiston Markaziy banki (2022–2025), KPMG (2024), Statista (2023) va boshqa ishonchli manbalardan olingan ma'lumotlar asosida miqdoriy va sifat tahlillari birgalikda qo'llanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

1. O'zbekistonda raqamli to'lovlar tizimining shakllanish bosqichlari

O'zbekistonda raqamli to'lovlar tizimining rivojlanishi uch asosiy bosqichda kechgan. Birinchi bosqich (2004–2016) — Uzcard to'lov tizimining yaratilishi va plastik kartalarning joriy etilishi bilan belgilanadi. 2004-yilda tashkil etilgan Uzcard milliy to'lov tizimi mamlakat bo'yicha karta infratuzilmasining asosini yaratdi. Biroq ushbu davrda naqd pul hukm surgan, elektron to'lovlar esa cheklangan bo'lgan.

Ikkinchi bosqich (2017–2019) — raqamli to'lov platformalarining paydo bo'lishi va raqobatning kuchayishi bilan tavsiflanadi. Payme (2012-da asos solingan, 2017-dan tez rivojlana boshlagan) va Click kabi to'lov ilovalari keng ommaga tarqaldi. 2019-yilda Humo — ikkinchi milliy to'lov tizimi ishga tushirildi. Bu davr smartfon tarqalishining tezlashishi va internet foydalanuvchilari sonining ortishi bilan bir vaqtga to'g'ri keldi.

Uchinchi bosqich (2020-hozirgi kungacha) — COVID-19 pandemiyasi turtki bo'lib, raqamli to'lovlar keskin tarzda oshdi. 2020-yilda "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasining qabul qilinishi (PF-6079-son farmon) raqamli to'lovlarni rivojlantirishni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylantirdi. Ushbu bosqichda QR-kod to'lovlari, tezkor to'lov tizimi va onlayn bankingning jadal o'sishi kuzatildi.

2. Raqamli to'lovlar hajmining o'sish dinamikasi

O'zbekiston Markaziy bankining ma'lumotlari raqamli to'lovlar sohasidagi keskin o'sishni tasdiqlaydi. 2022-yilda to'lov tashkilotlari tomonidan amalga oshirilgan tranzaksiyalar hajmi 116 trillion so'mni tashkil etib, 2021-yilga nisbatan 2,1 barobarga oshdi. Bu ko'rsatkich sohadagi o'sish sur'atlarining naqadar tez ekanini yaqqol ko'rsatadi.

2023-yilda Uzcard va Humo tizimlari orqali kartadan kartaga (P2P) o'tkazmalar hajmi 224,3 trillion so'mga (taxminan 18,2 milliard dollar) yetdi — bu 2022-yilga nisbatan 56 foizlik o'sishni bildiradi. Ushbu o'tkazmalarining 65,7 foizi Uzcard tizimi orqali, 34,3 foizi esa Humo orqali amalga oshirildi. Shu bilan birga, Tezkor To'lovlar tizimi orqali tranzaksiyalar soni 78 foizga, hajmi esa 35 foizga oshib, mos ravishda 31,4 million tranzaksiya va 603,8 trillion so'mga yetdi.

QR-kod orqali to'lovlar 2023-yilda ham jadal rivojlandi: tranzaksiyalar qiymati 137 milliard so'mdan 337 milliard so'mga, ya'ni 2,5 barobarga oshdi. QR-online tizimi tomonidan biznes subyektlariga berilgan QR-kodlar soni 3 000 taga ko'payib, 100 700 taga yetdi. Bu raqamlar raqamli to'lov infratuzilmasining savdo tarmog'iga kirib borayotganini ko'rsatadi.

Banklarga kelib tushgan tushumlarda raqamli to'lovlarning ulushi ham barqaror o'smoqda. 2023-yilda terminal va mobil ilovalar orqali to'lovlar ulushi 38 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 40 foizga, 2025-yilda esa 43 foizga yetdi. Savdo va xizmatlar sohasida esa raqamli to'lovlar ulushi 2025-yilda 48 foizga ko'tarildi. Bu ko'rsatkichlar aholining xarid odatlarida tub o'zgarish yuz berayotganini tasdiqlaydi.

3. Asosiy to'lov tizimlari va raqobat muhiti

2025-yil boshiga ko'ra, O'zbekistonda 2 ta ro'yxatdan o'tgan to'lov tizimi operatori (Uzcard va Humo) hamda 49 ta to'lov tashkiloti (jumladan Payme, Click, Uzum, Oson va boshqalar) faoliyat yuritmoqda. Raqobatning kuchayishi to'lov xizmatlarining sifatini oshirish va tariflarni pasaytirish borasida ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Payme va Click to'lov platformalari kommunal xizmatlar, mobil aloqa, internet, davlat xizmatlari, jarimallar va boshqa turli xizmatlar uchun to'lovlarni amalga oshirish imkonini beradi. Ushbu platformalar foydalanuvchilar uchun qulay, xavfsiz va tez to'lov tajribasini ta'minlash orqali raqamli to'lovlar bozoridagi etakchi o'rinni egallab kelmoqda. Statista ma'lumotlariga ko'ra, raqamli to'lov xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 2017-yildagi 5,4 milliondan 2023-yilda 12 milliondan oshdi.

2025-yil yanvar oyida Humo to'lov tizimi Paynet kompaniyasi tomonidan 65 million dollar evaziga xususiylashtirildi. Bu qadam mamlakat to'lov bozorida xususiylashtirishning yangi bosqichini belgiladi va raqobatni yanada kuchaytirishi kutilmoqda. 2024-yil 1 iyuldan boshlab to'lov tizimi operatorlari va to'lov tashkilotlari aksiyadorlik jamiyati shaklida faoliyat yuritishga ruxsat etildi, bu esa sektorga xususiy va xorijiy investitsiyalar jalb etilishini osonlashtiradi.

4. Muammolar va to'siqlar

Raqamli to'lovlarning jadal rivojlanishiga qaramay, bir qator muammolar sohaning yanada taraqqiy etishiga to'sqinlik qilmoqda. Birinchidan, qishloq va chekka hududlarda raqamli to'lov infratuzilmasi (to'lov terminallari, internet aloqasi) hali ham yetarli darajada rivojlanmagan. Bu hol shahardagi va qishloqdagi aholining raqamli to'lovlarga kirish imkoniyatidagi tengsizlikni keltirib chiqarmoqda.

Ikkinchidan, raqamli moliyaviy savodxonlik darajasi, ayniqsa keksa yoshdagi va past ta'lim darajasiga ega aholida, past bo'lib qolmoqda. Yangi to'lov texnologiyalaridan foydalanishdan qo'rquv yoki ishonchsizlik ko'pchilik foydalanuvchilarni raqamli to'lovlarga o'tishga to'sqinlik qilmoqda. Shu bois, moliyaviy savodxonlikni oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi bo'lishi lozim.

Uchinchidan, 2024-yilda Markaziy bank tomonidan xalqaro o'tkazmalar ustidan qo'llanilgan cheklovlar fintech kompaniyalar va foydalanuvchilar uchun qo'shimcha to'siqlar yaratdi. Bu qaror O'zbekiston iqtisodiyotini raqamlashtirishga katta sarmoya kiritayotgan o'yinchilarning manfaatlariga zid kelgan deb baholandi. Shuningdek, mahalliy to'lov tashkilotlari xalqaro o'tkazmalar uchun banklar belgilayotgan yuqori tariflar evaziga ishlashga majbur bo'lmoqda.

To'rtinchidan, kibexavfsizlik muammolari raqamli to'lovlar sohasida tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Firibgarlik va onlayn tovlamachilik hollari 2024-yilda keskin oshib ketdi, bu esa foydalanuvchilarning raqamli to'lovlarga bo'lgan ishonchini so'ndirishi mumkin. Platforma ishlab chiquvchilari va tartibga soluvchi organlar kiber tahdidlarga qarshi himoya mexanizmlarini mustahkamlashda yanada faolroq bo'lishi kerak.

5. Xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun saboqlar

Xalqaro tajriba ko'rsatishicha, raqamli to'lovlarning jadal rivojlanishi ko'p jihatdan davlat siyosatiga bog'liq. Hindiston tajribasi buning yaqqol misoli bo'la oladi: 2016-yilda naqd pul muomalasini cheklash siyosatidan so'ng UPI (Unified Payments Interface) tizimiga o'tish katta turtki oldi va hozir Hindiston dunyodagi eng katta raqamli to'lov bozorlaridan biriga aylangan. Kenyadagi M-Pesa misolida esa bank xizmatlaridan umuman foydalana olmagan aholining mobil pul tizimiga tez o'tishi ko'rsatildi.

Xitoy tajribasi ham o'ziga xos darslar beradi: WeChat Pay va Alipay platformalari QR-kod texnologiyasini ko'chmanchi savdogarlar va kichik biznesga ham olib kirdi, natijada iqtisodiyotning norasmiy sektori ham raqamli to'lov tizimiga qo'shildi. O'zbekiston uchun bu tajriba ayniqsa muhim, chunki mamlakatda kichik tadbirkorlik va bozor savdosi katta o'rin tutadi.

Mazkur xalqaro tajribalardan kelib chiqqan holda, O'zbekiston uchun quyidagi saboqlar muhim: raqamli to'lovlarga o'tish imtiyozlari (masalan, soliq imtiyozlari orqali) kichik biznesni rag'batlantiradi; oddiylashtirilgan ro'yxatdan o'tish jarayoni to'lov tashkilotlari uchun raqobat muhitini yaxshilaydi; hamda davlat xizmatlarini to'liq raqamlashtirish fuqarolarga raqamli to'lovlarga o'tishda kuchli rag'bat bo'ladi.

Xulosa va takliflar.

O'zbekistonda raqamli to'lovlar tizimi so'nggi bir necha yil ichida misli ko'rilmagan sur'atlarda rivojlandi. 2023-yilda P2P o'tkazmalar hajmining 56 foizga oshishi, QR-kod orqali to'lovlarning 2,5 barobar ko'payishi va raqamli to'lovlar ulushining yildan yilga o'sib borishi sohaning barqaror rivojlanish yo'liga o'rganganini ko'rsatadi. Biroq naqd pulning hali ham iqtisodiyotda katta ulushni egallashi, qishloq hududlardagi infratuzilma zaifligi va moliyaviy savodxonlik muammolari erishilgan yutuqlarni yanada mustahkamlashni talab etadi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Raqamli to'lov infratuzilmasini hududlashtirilgan holda kengaytirish. Qishloq va chekka hududlarda to'lov terminallari va internet tarmog'ini rivojlantirish uchun maqsadli davlat dasturlarini amalga oshirish, moliyaviy xizmatlarning geografik qamrovini kengaytirish lozim.

2. Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha keng qamrovli milliy dastur ishlab chiqish. Maktab ta'limidan tortib katta yoshli aholini qayta o'qitishgacha bo'lgan tizimni joriy etish raqamli to'lovlarga o'tishni tezlashtiradi.

3. To'lov tashkilotlari uchun xalqaro to'lovlar sohasidagi cheklovlarni bosqichma-bosqich yumshatish. Bu mahalliy fintech kompaniyalarning raqobatbardoshligini oshiradi va xorijiy bozorlar bilan integratsiyani kuchaytiradi.

4. Kiber xavfsizlik standartlarini mustahkamlash va foydalanuvchilarni raqamli firibgarlikdan himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish. Davlat va xususiy sektor hamkorligida milliy kiber xavfsizlik platformasini yaratish maqsadga muvofiq.

5. Kichik va o'rta biznes uchun raqamli to'lovlarga o'tishni rag'batlantiruvchi soliq imtiyozlari tizimini joriy etish. Bu ham norasmiy iqtisodiyotni kamaytiradi, ham raqamli to'lovlar bozorini kengaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda raqamli to'lovlarning rivojlanish dinamikasi ijobiy yo'nalishda davom etmoqda. Davlat siyosatining maqsadli yo'naltirilishi, texnologik infratuzilmaning mustahkamlanishi va aholining moliyaviy savodxonligining oshirilishi birligida mamlakat iqtisodiyotini raqamli to'lovlar asosida yangi bosqichga olib chiqishi mumkin.

Adabiyotlar/Ўlume pamypa/References:

- Boboev, S. (2023). Deep dive: Payments in Uzbekistan. Medium, 7 October. <https://samboboev.medium.com/deep-dive-payments-in-uzbekistan-f07981902911>
- Central Bank of the Republic of Uzbekistan (2024). Financial stability report for 2024 H1. https://cbu.uz/en/press_center/releases/1914854/
- Dahlberg, T., Mallat, N., Ondrus, J., & Zmijewska, A. (2008). Past, present and future of mobile payments research: a literature review. *Electronic Commerce Research and Applications*, 7(2), 165-181.
- Demirguc-Kunt, A., & Klapper, L. (2013). Measuring Financial Inclusion: Explaining Variation in Use of Financial Services across and within Countries. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2013(1), 279-340.
- Esplora Legal (2025). Regulation of Payment Organizations in the Republic of Uzbekistan. <https://esploralegal.com/regulation-of-payment-organizations-in-the-republic-of-uzbekistan/>
- Gazeta.uz (2026). Naqsiz to'lovlar ulushi 2025-yilda 43 foizgacha o'sdi. <https://www.gazeta.uz/oz/2026/02/20/cash-noncash/>
- Jack, W., & Suri, T. (2011). Mobile Money: The Economics of M-Pesa. NBER Working Paper No. 16721.
- KPMG Valuation and Consulting LLC (2024). B2C payments, POS financing and BNPL in Uzbekistan. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/uz/pdf/2024/Fintech-UZ_Payments_POS-Financing_BNPL-final.pdf
- Mas, I., & Radcliffe, D. (2011). Mobile Payments go Viral: M-PESA in Kenya. In *Moving Money: International Remittance and Access to Finance*.
- O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki (2024). Naqd pul muomalasi bo'yicha qisqacha sharh. <https://cbu.uz/uz/>
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son farmoni "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida.
- Ozili, P.K. (2018). Impact of Digital Finance on Financial Inclusion and Stability. *Borsa Istanbul Review*, 18(4), 329-340.
- Spot.uz (2025). Yil yakuni: 2024-yilda fintex va bank sektoridagi trendlar va 2025-yil uchun kutilmalar. <https://www.spot.uz/oz/2024/12/28/fintech-results/>
- Statista (2023). Number of digital payment users in Uzbekistan. <https://www.statista.com>
- Yuz.uz (2024). The volume of transfers via Uzcard and Humo in 2023 amounted to 224.3 trillion soums. <https://yuz.uz/en/news/obem-perevodov-cherez-uzcard-i-humo-v-2023-godu-sostavil-2243-trln-sumov>